

**ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR
”CONSTANTIN BRĂILOIU”**

**REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT
IMAGINEA LUI IUDA ÎN FOLCLORUL ROMÂNESC**

**Coordonator științific:
ACADEMICIAN CORNELIA-SABINA ISPAS**

**Doctorand:
MUNTEANU IONUȚ - PETRE**

**BUCUREȘTI
2019**

CUPRINS

INTRODUCERE.....	5

CAPITOLUL I - IUDA ISCARIOTUL ÎN SCRIERILE CANONICE

1. Generalități

1.1. Numele.....	7
1.2. Supranumele.....	10
1.3. Παραδιδόναι.....	13

2. Analiza narațiunilor evanghelice

2.1. Chemarea apostolilor în Evangheliile sinoptice.....	17
2.2 Prima apariție a lui Iuda în Evanghelia după Ioan (6 :6-71)	20
2.3. Ungerea din Betania.....	22
2.4. Tranzacția.....	26
2.5. Cina cea de Taină în Evangheliile sinoptice.....	29
2.6. Cina cea de Taină în Evanghelia după Ioan.....	33
2.7. Arestarea în Evangheliile Sinoptice.....	38
2.8. Arestarea lui Iisus în Evanghelia după Ioan.....	43
2.9. Moartea lui Iuda	
2.9.1. Varianta sinuciderii	44
2.9.2. Varianta accidentului.....	48

CAPITOLUL II - IUDA ISCARIOTUL ÎN PATRISTICA GREACĂ

1. Generalități.....	52

2. Iuda Iscariotul în literatura patristică greacă

2.1. Iuda Iscariotul Apostolul.....	56
2.1.1. Iuda Iscariotul, apostol ales de Iisus.....	56
2.1.2. Calitățile umane ale lui Iuda.....	58
2.1.3. Puterile conferite lui Iuda de către Iisus.....	59
2.2. Tranzacția.....	61
2.3. Împlinirea trădării.....	68
2.3.1. Spălarea picioarelor discipolilor.....	68
2.3.2. ”Cel ce mănâncă pâinea cu Mine a ridicat călcâiul împotriva Mea”.....	70

2.3.3. Bucățița de pâine întinsă.....	74
2.3.4 „Și a intrat satana în Iuda”.....	76
2.3.5. Arestarea lui Iisus.....	81
3.4. Moartea lui Iuda.....	84
3.5. Interpretări și semnificații ale profețiilor din Vechiul Testament	87

CAPITOLUL III - IUDA ÎN CREAȚIA FOLCLORICĂ ROMÂNEASCĂ

1. Considerații generale

1.1. Iuda în documentele legale românești din Evul Mediu.....	91
1.2. Iuda în documentele literare vechi laice și religioase.....	95
1.3. Toponimie.....	97
1.4. Iuda în iconografia ortodoxă românească.....	97

2. Reprezentări principale

2.1. Iuda, <i>prădătorul raiului</i>	105
2.2. <i>Tema paharului</i>	126
2.3. Iuda înlănțuit de stâlpii sau furcile pământului.....	132
2.4. Iuda, vânzătorul lui Iisus.....	141
2.4.1. Cântece de stea.....	141
2.4.2. Colinde.....	147

3. Reprezentări secundare

3.1. Iuda, chinuitorul de suflete, este bătut și legat de Iisus.....	151
3. 2. Proverbe.....	157
3.3. Ghicitori.....	158
3.4. <i>Colinda popii</i>	158
3.5. <i>Colinda lui Adam</i>	160
3.6. Anecdote populare.....	162
3.7. <i>Pusei șaua pe trei cai</i>	165
3.8. Iuda Iscariotul în legenda populară românească.....	166
3.8.1. Teme cerești.....	166
3.8.2. Teme animale: păduchele.....	167
3.8.3. <i>Iuda și Irod</i>	167
3.8.4. Scobitura din talpa piciorului.....	169
3.8.5. <i>Sf. Ioan, botezul, învierea</i>	169
3.8.6. Iuda vânzătorul.....	171

3.8.7. Iuda spânzuratul ajunge în iad.....	172
3.8.8. Mitul oedipian al lui Iuda.....	175
3.5.9. Scrânciobul.....	178
4. Noțiuni derivate	
4.1. <i>A iudi</i>	179
4.2. <i>Puiul Iudii sau Vidrii</i>	183
4.2.1. Balada legendară.....	183
4.2.2. Colinde.....	196
4.3. Iuda diavolul.....	209
4.4. Iuda în descântecelor românești (șarpele).....	212
CONCLUZII	214
BIBLIOGRAFIE	216

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Iuda Iscarioteanul/Iscariotul a fost unul din cei doisprezece apostoli și cel care L-a predat autorităților iudaice și romane pe Iisus Hristos. Evenimentele sunt descrise în cele patru evanghelii canonice (Matei, Marcu, Luca și Ioan) și în Faptele Apostolilor. În istoria creștinismului, imaginea lui Iuda a stat la baza unei serii de interpretări ale textelor canonice și a devenit un simbol al trădării. Până la această dată, nu există un studiu științific privind imaginea lui Iuda în creația folclorică românească, mai ales că, tipologia sa este una destul de complexă și care permite multiple interpretări.

Obiectivul principal al cercetării a fost de a identifica modul în care personajul evanghelic Iuda Iscarioteanul/Iscariotul a fost perceput și reprezentat în folclorul românesc, în toate formele sale, directe sau indirecte, alegorice sau literale. Pentru atingerea obiectivului stabilit, a fost necesară în primul rând analiza textelor canonice și identificarea multiplele metamorfoze ale personajului în patristica greacă. După stabilirea acestora, a trebuit identificată prezența personajului Iuda Iscarioteanul în sursele culte din Evul Mediu românesc care au inspirat creația populară.

Etapa următoare a fost identificarea și clasificarea mențiunilor și a contextelor în care creația folclorică românească a preluat temele principale asociate personajului Iuda: trădarea lui Iisus de către Iuda, vânzarea acestuia pentru treizeci de arginți, influența diavolului asupra lui Iuda, sinuciderea sa etc. Fiecare dintre aceste teme a fost transpusă într-un fel sau altul în folclor, fără a ignora și elementele creative suplimentare care au condus la o serie de reprezentări alegorice extraordinare din punct de vedere al imaginației și creativității populare.

Teza de doctorat cu tema „Imaginea lui Iuda în folclorul românesc” este structurată pe trei capitole, dintre care primele două prezintă textele Noului Testament care conțin referiri la Iuda Iscariotul și interpretările teologice din patristica greacă referitoare la personajul Iuda Iscarioteanul, iar cel de-al treilea este analiză modul în care Iuda este perceput în textele folclorice românești.

Capitolul „**Iuda Iscariotul în textele canonice**” este dedicat analizei textelor canonice în care apare personajul Iuda Iscariotul/Iscarioteanul cu scopul identificării elementele fundamentale care stau la baza tuturor interpretărilor și tipologiilor personajului.

Astfel, orice cercetare privind personajul evanghelic Iuda Iscarioteanul trebuie să înceapă cu analiza numelui și a posibilelor sale semnificații, deoarece numele reprezintă

elementul identitar reținut de istorie. Din punct de vedere lingvistic, numele de Iuda provine din Ἰούδα(ς), transliterarea greacă a ebraicului Yehudah. După o analiză aprofundată atât a textelor biblice cât și a documentelor istorice, a textelor, este evident că numelui Iuda nu îi poate fi atașată o semnificație particulară.

Supranumele Iscarioteanul, ce personalizează personajul Iuda „trădătorul” din Noul Testament, este scris în două feluri diferite: Ἰσκαριώθ¹ și Ἰσκαριώθης². Critica modernă ia în considerare patru ipoteze majore privind originea supranumelui Iscariotul: apartenența lui Iuda la un grup de zeloți numiți Sicari de către Flavius Iosefus; traducerea ebraicului *'isch q^erijjot* indicând locul de naștere al lui Iuda, Kerioth; o preluare din ebraicul *shacar*, ce înseamnă *mincinosul (cel care este fals)* sau retranscrierea cuvântului *cel care predă*, pornind de la rădăcina ebraică *sakar/sagar* utilizată cu aceeași semnificație în cartea lui Isaia³ și tradusă prin cuvântul grec *paradidomi*.

Evanghelia după Matei și Evanghelia după Marcu desemnează gestul lui Iuda prin termenul grec *παραδιδόναι* care apare de cincizeci și nouă de ori⁴ în legătură cu moartea lui Iisus în Evangheliile și de treizeci și două de ori⁵ în legătură cu Iuda. Frecvența utilizării sale în legătură directă cu personajul a impus analiză mai atentă a semnificațiilor particulare ale acestui termen, care are patru sensuri diferite: a preda, a demasca, a abandona pe cineva; a returna, a face sau a se angaja; a răspândi, a învăța și a autoriza. Din punct de vedere semantic, semnificația *a trăda* este marginală și depinde exclusiv de contextul în care termenul *παραδιδόναι* este utilizat. Termenul *παραδιδόναι* folosit în legătură cu Iuda în Noul Testament poate avea patru interpretări diferite: Iuda l-a dat morții pe Iisus într-un sens general; Iuda l-a predat pe Iisus autorităților legale; Iuda l-a denunțat pe Iisus și Iuda l-a trădat pe Iisus deoarece și-a pierdut încrederea în el.

Datorită diferențelor narrative dintre evangheliile sinoptice și Evanghelia după Ioan, analiza fragmentelor în care apare personajul Iuda Iscariotul/Iscarioteanul a fost făcută separat.

---

¹ Forma ebraică datorită sufixului semitic și foarte probabil originală, deoarece este improbabil ca un scrib să fi grecizat un nume ebraic conform C.C. Torrey, *The Name „Iscariot”*, „Harvard Theological Review 36”, 1943, p. 56

² Forma grecizată a numelui

³ Septuaginta, Isaia 19 :14

⁴ Evanghelia după Matei 17 :22; 20 :18,19; 26 :2, 45; 27 :2; 18,26; Evanghelia după Marcu 9 :31; 10 :33(bis); 14 :41; 15 :1, 10,15; Evanghelia după Luca 9 :44; 18 :32; 20 :20; 23 :25; 24 :7, 20; Evanghelia după Ioan 18 :30, 35, 36; 19 :11, 16, 30

⁵ Evanghelia după Matei 10 :4; 26 :15, 16, 21, 23, 24, 25, 46, 48; 27 :3, 4; Evanghelia după Marcu 3 :9, 14 :10, 11, 18, 21, 42, 44; Evanghelia după Luca 22 :4, 6, 21, 22, 48; Evanghelia după Ioan 6 :64, 71; 12 :4 ; 13 :12, 21; 18 :2, 5; 21 :20

Astfel, în episodul chemării celor doisprezece apostoli de către Iisus din evangheliile sinoptice, Iuda este menționat ultimul, cu precizarea suplimentară că el este cel care l-a trădat pe Iisus. Chiar dacă există acea mențiune a unui eveniment viitor „cel care L-a vândut”⁶, prezentul sinopticelor nu este afectat în niciun fel, Iuda fiind un apostol la fel ca și ceilalți. Drept urmare, puterile oferite de Iisus apostolilor „asupra duhurilor celor necurate, ca să le scoată și să tămăduiască orice boală și orice neputință”⁷, au fost primite inclusiv de către Iuda.

În Evanghelia după Ioan (6 : 6-71) Iuda apare când Iisus afirmă că cineva îl va preda, precizând că este unul dintre cei doisprezece apostoli și că nu crede în misiunea sa divină.

Episodul evanghelic denumit „Ungerea din Betania”⁸ este prezent în toate cele patru evanghelii, dar cu elemente diferite: locul în care are loc masa și identitatea femeii care spală capul/ picioarele lui Iisus. Diferențele de detaliu dintre cele patru evanghelii sunt evidente chiar dacă ideea principală este aceeași. Astfel, Iisus se găsește în Betania în casa lui Simon Leprosul (Matei, Marcu)/ în casa unui fariseu care L-a invitat (Luca)/ cu discipolii săi Marta și Lazar, cel înviat dintre morți (Ioan). Purtând un vas în alabastru cu un parfum foarte prețios s-a apropiat de el o femeie (Matei, Marcu)/ o păcătoasă a orașului (Luca)/ Maria Magdalena (Ioan). Această femeie a turnat parfumul pe capul lui Iisus (Matei, Marcu), i-a uns picioarele lui Iisus și i le-a șters cu părul (Luca, Ioan). Față de acest gest anumiți discipoli au protestat (Matei, Marcu)/ Iuda a obiectat (Ioan)/ nimeni nu a făcut vreun comentariu (Luca). Motivul pentru care cei din jur au reacționat la gestul femeii este neînțelegerea gestului și refuzul ideii că Iisus va muri (Matei, Marcu)/ avariția lui Iuda (Ioan). Doar Evanghelia după Ioan identifică un singur protestatar: Iuda, „care avea să-L vandă”, și explică această reacție prin faptul că Iuda este trezorerul grupului și că fură din banii comunității, excluzând orice sentiment caritabil pe care acesta ar fi putut să-l aibă.

Episodul tranzacționării lui Iisus este prezent doar în cele trei evanghelii sinoptice⁹. Din punct de vedere narativ, pot fi identificate cinci momente distincte, precum și o serie de diferențe textuale. Astfel, vânzarea este declanșată la inițiativa lui Iuda (Matei și Marcu)/ deoarece Satana a intrat în Iuda (Luca). Iuda se duce pentru a purta o convorbire cu marii preoți (Matei, Marcu, Luca) și cu comandantii gărzilor (Luca) pentru a-l preda pe Iisus. Marii Preoți i-au dat lui Iuda treizeci de arginți pentru serviciile sale (Matei)/ i-au promis lui Iuda că îi vor da bani (Marcu), (Luca). Pentru Matei, motivul trădării este în mod clar avariția

---

⁶ Evanghelia după Matei 10 :4

⁷ Evanghelia după Matei 10 :1

⁸ Evanghelia după Matei 26 :6-13, Evanghelia după Marcu 14 :3-9, Evanghelia după Luca 7 :36-38, Evanghelia după Ioan 12 :1-11

⁹ Evanghelia după Matei 26 :14-16; Evanghelia după Marcu 14 :10-11; Evanghelia după Luca 22 :3-6

personajului, dată fiind solicitarea făcută de a primi bani pentru gestul său. Astfel, dacă se ia în considerare varianta declansării procesului la inițiativa lui Iuda, în conformitate cu versiunile prezente în Evangheliile după Matei și Marcu, expresia Evangheliei după Luca „și a intrat Satana în Iuda, cel numit Iscarioteanul” trebuie înțeleasă de o manieră alegorică, ca exprimând starea morală deplorabilă a lui Iuda. Din punct de vedere teologic, Iuda poate fi considerat ca fiind responsabil în ițregime pentru gestul său. În același timp, dacă varianta prezentă în Evanghelia lui Luca este luată în considerare mai mult sau mai puțin *ad litteram*, gradul de responsabilitate al lui Iuda se modifică direct proporțional cu nivelul de intervenție al lui Satan.

Cina cea de Taină în narațiunea Evangheliilor sinoptice este actul preliminar al tragediei crucificării. Sunt descrise ultimele învățăminte pe care Iisus le dă discipolilor săi. Iisus este la masă înconjurat de apostoli, la Ierusalim, în prima zi a Azimelor¹⁰ (Matei, Marcu, Luca), unde anunță că va fi predat de către unul dintre discipolii săi și că acesta este prezent la masă (Matei, Marcu, Luca), cu referință la Psalmul 41: „Chiar omul cu care eram în pace, în care am nădăjduit, care a mâncat pâinea mea, a ridicat împotriva mea călcâiul.”¹¹. Evanghelia după Marcu este singura care dă un indiciu mai clar în ceea ce privește identitatea celui ce îl va preda pe Iisus. Astfel, „unul dintre voi, care mănâncă împreună cu Mine, Mă va vinde” este o identificare preliminară, dar și o reconfirmare a profeției anterioare. Faptul că discipolii „au început să se întrebe, unul pe altul” (Matei, Marcu) este iarăși problematic, deoarece o astfel de întrebare are la bază o motivație. Această întrebare divinatorie pusă oracolului denotă o autoritate foarte mare a lui Iisus asupra discipolilor pentru ca ei să ajungă să se simtă amenințați și întristați de această viziune a viitorului în ciuda oricărei evidențe concrete. Luca nu menționează această întrebare, dar spune că discipolii au încercat să-l identifice pe trădător în discuția care a urmat anunțului. Evanghelia după Matei este sigura care menționează întrebarea lui Iuda „Nu cumva sunt eu, Învățătorule?” ceea ce este practic o auto-desemnare.

Evanghelia după Ioan are o perspectivă diferită a Cinei cea de Taină în special și a lui Iuda în general. Imediat după precizarea contextului temporal, Ioan ne spune că „diavolul punând în inima lui Iuda fiul lui Simon Iscarioteanul, ca să-l vândă”¹². Semnificația sintagmei „punând în inimă” este foarte controversată tocmai datorită amiguității sale, care îl face pe diavol actant și nu pe Iuda. Narațiunea Cinei cea de Taină din Evanghelia lui Ioan continuă cu spălarea picioarelor. În mod normal, gestul lui Iisus este rezervat sclavilor și o violarea gravă

---

¹⁰ Conform Evangheliilor sinoptice, Cina cea de Taină a avut loc la Ierusalim, în prima zi a Azimelor – Evanghelia după Matei 26 :17-19, Evanghelia după Marcu 14 :12-16 și Evanghelia după Luca 22 :7-13.

¹¹ Psalmi 41 :10

¹² Evanghelia după Ioan 6 :70

a cutumelor iudaice, atât a celor vechi¹³, cât și a celor contemporane¹⁴. Confruntat cu refuzul lui Petru, „Iisus i-a zis: Cel ce a făcut baie n-are nevoie să-i fie spălate decât picioarele, căci este curat tot. Și voi sunteți curați, însă nu toți.”¹⁵, frază explicată de Ioan prin faptul „că știa pe cel ce avea să-L vândă; de aceea a zis: Nu toți sunteți curați”¹⁶.” Cina cea de Taină continuă cu încă o precizare în ceea ce-l privește pe vânzătorul lui Iisus¹⁷: „Nu zic despre voi toți; căci Eu știu pe cei pe care i-am ales. Ci ca să se împlinească Scriptura: Cel ce mănâncă pâinea cu Mine a ridicat călcâiul împotriva Mea”¹⁸. Astfel, Iuda este identificat ca fiind cel care-l va vinde prin faptul că Iisus îi întinde acea bucățică de pâine și îi cere să facă repede ceea ce trebuie să facă. Gestul de identificare al lui Iisus este elementul care declanșează intrarea lui Satan în Iuda. În continuare, Iisus îi dă un ordin lui Iuda: ”Ceea ce faci, fă mai curând”¹⁹. Dar diavolul tocmai ce intrase în Iuda, deci cui i se adresează Iisus: lui Iuda sau lui Satan?

Scena arestării lui Iisus este una dintre cele mai urmărite și mai comentate din toate evangheliile, deoarece cu ea încep Patimile. Evenimentul are loc în noaptea de dinaintea sărbătorii Paștelor, în grădina Ghetsemani. Iisus face o ultimă dovadă a capacităților sale profetice înaintea discipolilor săi: „Sculați-vă să mergem. Iată, cel ce M-a vândut s-a apropiat”²⁰. Și mai enigmatică decât termenul folosit este semnificația sărutului ca gest de identificare. Dintre cei trei evangheliști, Luca nu menționează un sărut, ci doar intenția lui Iuda în acest sens.

Răspunsul lui Iisus, prezent în Evangheliile după Matei și Luca, diferă. Astfel, Evanghelia după Luca redă un reproș al lui Iisus: ”Iuda, cu sărutare vinzi pe Fiul Omului?”, iar în Evanghelia după Matei răspunsul lui Iisus ἐταῖρε ἐφ’ ὃ πάρει qui poate fi tradus în mai multe variante apropiate ca sens de „Prieten, pentru asta ai venit”.

În Evanghelia după Ioan, Iuda este ghidul celor ce vin să-l aresteze pe Iisus arătându-le locul unde acesta se găsea împreună cu discipolii săi. Iuda pare să fie în capul coloanei, eventual chiar lider al grupului, compusă dintr-o cohortă romană²¹ și din gărzi²² din partea marilor preoți și a fariseilor. Astfel, aici nu e vorba de nicio premeditare a trădării, nicio mențiune a unei recompense pecuniare, chiar dacă avariția lui Iuda este împinsă până la a fi

---

¹³ Facerea 18 :4 – chiar și vizitatorii divini ai lui Avraam și-au spălat singuri picioarele

¹⁴ William Klassen, *Judas: Betrayed or friend of Jesus*, SCM Press Ltd., London, 1996, p.151

¹⁵ Evanghelia după Ioan 13 :10

¹⁶ Evanghelia după Ioan 13 :11

¹⁷ Evanghelia după Ioan 13 :19

¹⁸ Daniel 11 :26

¹⁹ Evanghelia după Ioan 13:27

²⁰ Evanghelia după Marcu 14 :42

²¹ Ioan este singurul care menționează prezența romanilor printre cei care au venit să-l aresteze pe Iisus.

²² Miliția Templului

acuză de furt. Dimpotrivă, diavolul este cel care joacă un rol important în vânzarea lui Iisus. Viziunea Evangheliei după Ioan este dualistă, conflictul transgresând nivelul uman și ducându-se între Iisus și Satana.

După arestarea lui Iisus, doar doar Evanghelia după Matei menționează moartea lui Iuda, eveniment ce a avut loc din punct de vedere cronologic între procesul și crucificarea lui Iisus. Astfel, predarea lui Iisus în mâinile guvernatorului roman echivala cu o condamnare la moarte sigură, fără un proces care să fi ținut cont de specificul acuzației. Această situație a declanșat în Iuda un sentiment de regret și chiar disperare, deoarece aparent lucrurile nu se petrecuseră așa cum poate se așteptase. Iuda reacționează la schimbarea de situație a lui Iisus făcând o mărturisire publică „Am greșit vânzând sânge nevinovat” și deoarece în tradiția iudaică, a fi vinovat de moartea unui nevinovat este o crimă gravă²³ și de aceea Iuda se simte blestemat²⁴. Răspunsul preoților este foarte sarcastic, soarta lui Iuda neinteresându-i mai ales acum că și-a renegat gestul. Urmare a răspunsului lor, Iuda renunță la banii primiți ca recompensă pentru vânzarea lui Iisus și îi aruncă în templu²⁵, după care se duce să se spânzure. Ca și modalitate de a muri, spânzurarea este o manieră foarte rușinoasă și care atrage mânia divină. Marii preoți au luat banii lui Iuda, dar au realizat²⁶ că nu-i pot pune în vistieria templului, deci au decis să achiziționeze Câmpul Olarului pentru a stabili acolo un cimitir al păgânilor. Datorită modului în care au fost câștigați banii necesari acestei achiziții, i-au dat numele de „Câmpul sângelui”.

Autorul *Faptelor Apostolilor* are propria sa versiune privind moartea lui Iuda. Astfel, cu ocazia primei întruniri a apostolilor în scopul organizării comunității creștine, Petru, în noua sa calitate de lider, ia cuvântul și face un rezumat al evenimentelor ce l-au avut ca protagonist pe Iuda. Conform Faptelor Apostolilor, Iuda păstrează banii primiți pentru trădarea sa și se folosește de ei pentru a cumpăra un câmp²⁷. Căzând cu capul în jos, în așa fel încât „a crăpat pe la mijloc și i s-au vărsat toate măruntaiele” presupune că a căzut pe ceva

---

²³ Ieremia 26 :15 „Dar să știți bine că, de mă veți omorî, veți aduce asupra voastră, asupra cetății acesteia și asupra locuitorilor ei sânge nevinovat, căci cu adevărat Domnul m-a trimis la voi să vă spun în urechile voastre toate cuvintele acelea”; 2 Regi 21 :16 „Mai mult încă, Manase, pe lângă păcatul său de a fi dus pe Iuda în ispită, a vărsat și foarte mult sânge nevinovat, încât a mânjit Ierusalimul de la o margine la alta.”; Psalmi 105 : 38 „Au vărsat sânge nevinovat, sângele fiilor lor și al fetelor lor, pe care i-au jertfit idolilor din Canaan și s-a spurcat pământul de sânge.”

²⁴ Deuteronomul 27:25 „Blestemat să fie cel ce va lua mită, ca să ucidă suflet și să verse sânge nevinovat! Și tot poporul să zică: Amin!”

²⁵ Zaharia 11 :13 „Atunci a grăit Domnul către Mine: «Aruncă-l olarului prețul acela scump cu care Eu am fost prețuit de ei». Și am luat cei treizeci de arginți și i-am aruncat în vistieria templului Domnului, pentru olar.”

²⁶ Deuteronomul 23 :18 „Câștigul de la desfrânată și prețul de pe câine să nu-l duci în casa Domnului Dumnezeului tău pentru împlinirea oricărei făgăduințe, căci și unul și altul sunt urâciune înaintea Domnului Dumnezeului tău”

²⁷ χοπίον

care practic l-a tras în țepă. După moartea lui Iuda, locuitorii Ierusalimului au denumit câmpul respectiv Haceldama²⁸. Moartea odioasă a proprietarului, precum și modul în care a fost achiziționat, fac acel câmp să fie impur, lucru subliniat de fraza „Facă-se casa lui pustie și să nu aibă cine să locuiască în ea!”²⁹.

Capitolul „**Iuda Iscariotul în patristica greacă**” prezintă principalele interpretări și tipologii ale lui Iuda la scriitorii bisericești și Părinții Bisericii din primele secole creștine. Nu au fost analizate influențele și împrumuturile între autori și nici contextele istorice în care acestea au fost scrise deoarece cercetarea se concentrează pe exegezele patristice ale lui Iuda și modul în care acestea s-au transformat în diversele reprezentări ale personajului în tradițiile orale românești. Practic, textele patristice au fost analizate ca un întreg, subliniindu-se, acolo unde era cazul, aspectele particulare ale fiecărui autor prezentat.

Astfel, fără excepție, din perspectiva Părinților Bisericii și a scriitorilor bisericești din primele secole creștine, Iuda Iscariotul a fost un adevărat apostol deoarece însuși Iisus l-a ales. Totuși, alegerea lui Iuda ca apostol ridică problema preștiinței lui Iisus și a liberului arbitru a lui Iuda. Astfel, pe de o parte, dacă Iisus l-a ales pe Iuda știind că acesta îl va trăda, poate fi Iisus responsabil moral de soarta apolostolului *pierdut*? Este imposibil de răspuns afirmativ la această întrebare fără a aduce atingere imaginii divine a lui Iisus și a nega, chiar și parțial, liberul arbitru al omului. Pe de altă parte, dacă Iisus l-a ales pe Iuda fără a cunoaște ce va face acesta în viitor, este o negare a atributelor divinității sale și drept urmare, o punere la îndoială a statutului său divin. Astfel, pentru a nu aduce atingere bunăvoinței lui Iisus și pentru a nu nega liberul arbitru al omului transformându-l exclusiv într-un instrument divin, din punct de vedere teologic era absolut necesar ca Iuda să fie demn de alegerea lui Iisus, cel puțin la început. Din acest punct de vedere, este evident că Iisus nu putea să-l priveze pe Iuda Iscariotul de toate învățăturile și puterile conferite celorlalți apostoli. Dacă Iuda ar fi fost tratat diferit de ceilalți, înseamnă că era o problemă de la început cu el iar Iisus s-ar fi purtat discriminatoriu față de el fără alt motiv decât prevăzând trădarea, ceea ce nu este acceptabil în logica teologiei patristice.

Perspectiva patristică urmează narațiunea evanghelică și prezintă cele două motive care stau la baza tranzacției: avariția lui Iuda și influența diavolului. În majoritatea exegezelor, acestea două merg împreună, avariția lui Iuda fiind un fapt menționat de către narațiunile evanghelice iar influența demonică fiind o consecință firească a acestei slăbiciuni morale. Există o viziune coerentă la nivelul Părinților Bisericii și a scriitorilor bisericești asupra

---

²⁸ Câmpul sângelui

²⁹ Adaptare după Psalmul 68 :29 „Facă-se curtea lor pustie și în locașurile lor să nu fie locuitori;”

motivelor pentru care Iuda s-a dus să-l vândă pe Iisus. Lăcomia este condamnată de către toți, indiferent dacă ea a dus la furt sau nu, iar existența acestei slăbiciuni umane reprezintă o vulnerabilitate a sufletului în fața tentațiilor diavolului. Iuda este un caz emblematic în acest sens. În același timp, Satana este prezentat ca acționând în deplină conformitate cu natura sa. Evident, un apostol al lui Hristos reprezenta pentru diavol o țintă predilectă atât din cauza apropierii sale de Hristos cât și din cauza faptului că a fi apostol presupunea un anumit nivel de sfințenie. În acest context, Iuda este în întregime responsabil de ceea ce a făcut și devine în scrierile patristice un exemplu negativ al decăderii morale, al pierderii sfințeniei și trădării. Dincolo de necesitatea unei coerențe teologice a interpretărilor pe tema personajului Iuda Iscarioteanul, încep să apară primele semne ale unei tipologii.

Cina cea de Taină este episodul evanghelic unde personajul Iuda Iscariotul se desăvârșește din punct de vedere narativ și capătă atributele care îi vor rămâne atașate de-a lungul istoriei. Din punct de vedere al desfășurării dramatice al evenimentelor din cadrul Cinei cea de Taină, prezența lui Iuda poate fi identificată în cinci momente distincte: spălarea picioarelor discipolilor de către Iisus, anunțarea trădării, bucată de pâine, identificarea trădătorului de către Iisus/auto-desemnarea făcută de Iuda și arestarea lui Iisus.

Din perspectivă patristică, este incert dacă Iuda a avut picioarele spălate de către Iisus sau nu și care au fost motivele care au stat la baza fiecărei opțiuni interpretative (purificare vs. impuritate). Anunțul profetic al lui Iisus privind trădarea „Cel ce mănâncă pâinea cu Mine a ridicat călcâiul împotriva Mea”³⁰ prefațează episodul bucată de pâine întinse oferită de Iisus lui Iuda³¹ care și el este supus analizei și interpretării patristice atât în sensul unei euharistii negative (retragerea darurilor spirituale oferite anterior) cât și ca o lipsă de respect a lui Iuda față de Iisus deoarece mânca împreună cu el. Consecința directă a bucată de pâine întinse oferite de Iisus lui Iuda este intrarea diavolului în sufletul lui Iuda, situație care poate fi interpretată atât în sens literal cât și alegoric. Sf. Chiril al Alexandriei vede influența diavolului asupra Iuda Iscariotul ca o consecință a gândurilor rele și a patimilor sale. Origen subliniază faptul că diavolul nu a putut intra în Iuda înainte de bucată de pâine întinse, ci doar în momentul în care pierde nivelul de sfințenie asigurat de Iisus. Sf. Ioan Gură de Aur vede aici și o predare a lui Iuda Satanei de către Hristos.

Iuda iese în noapte și această noapte este simbolică, reflectând întunericul din sufletul său urmând să revină pentru a-i însoți pe cei care au venit să-l aresteze pe Iisus și să-l

---

³⁰ Evanghelia după Ioan 13: 16-18

³¹ Evanghelia după Ioan 13: 26-27

identifice pe acesta prin faimosul sărut. La fel ca și Clement Alexandrinul, Sf. Ioan Casian vede în sărutul lui Iuda un gest viclean, un gest fățarnic, în timp ce Origen consideră că sărutul poate fi văzut ca un gest de respect față de Mântuitor³².

După predarea lui Iisus, Iuda este prins de remușcări deși nici acestea nu pot fi considerate fără de păcat așa cum nici perversitatea sa nu era exclusiv malefică, fără un grăunte de bunătate. Astfel, deși în Iuda încă mai existau rămășițe de bune intenții, căci dacă ar fi fost în totalitate rău nu ar fi fost prins de remușcări când l-a văzut pe Iisus condamnat și s-ar fi bucurat ca un lacom de cei treizeci de arginți fără să-i restituie marilor preoți mărturisind „Am greșit vânzând sânge nevinovat”³³. Referitor la sinuciderea lui Iuda, interpretările patristice diferă. Pe de o parte, gestul reprezintă o sentință și o condamnare făcută de Iuda asupra lui însuși iar pe de altă parte, actantul este diavolul care l-a împins pe Iuda la sinucidere, nefiind protejat de Dumnezeu așa cum a fost cazul lui Iov³⁴.

La toți scriitorii patristici și Părinți ai Bisericii găsim referințe privind profețiile Vechiului Testament care anunță evenimentele descrise în Noul Testament. Evident, în cercetarea efectuată, au fost de mare interes profețiile interpretate în legătură cu Iuda Iscariotul datorită implicațiilor lor asupra liberului arbitru al acestuia.

O întrebare esențială este dacă o profeție considerată a anunța trădarea lui Iuda implică necesitatea ca acest lucru să se întâmple. De asemenea, dacă Iuda era destinat să devină un trădător conform profețiilor, atunci Dumnezeu poate fi considerat cu adevărat responsabil de actele sale? Toți Părinții Bisericii și scriitorii bisericești încearcă să păstreze armonia între caracterul atotștiutor al lui Dumnezeu și liberul arbitru al omului. Astfel, omul alege iar Dumnezeu cunoaște alegerile sale de dinainte fără ca totuși să intervină. Astfel, Iuda este singur responsabil de trădarea sa dar, în același timp, era imposibil ca omul cunoscut ca viitor trădător să nu trădeze deloc.

Capitolul „**Imaginea lui Iuda Iscarioteanul în creația folclorică românească**” este cel mai elaborat deoarece reprezintă subiectul principal al cercetării. Pentru început, a fost făcută o scurtă prezentare a tuturor mențiunilor lui Iuda în literatura veche românească, în hrisoavele domnești și documentele medievale sau în iconografia ortodoxă pentru a sublinia

---

³² Origen, *Contra lui Celsus*, Scrieri Alese, Cartea a IV-a, Studiu introductiv, traducere și note de Pr. Prof. T. Bodogae, colaboratori: Prof. N. Chirică, Teodosia Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 11

³³ Evanghelia după Matei 27:4

³⁴ Iov 2:6 " Și Domnul a zis către Satan: «Îl dau în puterea ta! Numai nu te atinge de viața lui»"

prezența elementelor dogmatice specifice creștinismului grec-oriental al Bizanțului asupra modului de trăire și percepere a creștinismului în spațiul românesc.

Astfel, unele hrisoave medievale domnești, dar și o serie de documente care certifică tranzacții funciare din Moldova și Țara Românească, conțin o serie de blesteme/anateme/afurisenii adresate celui care va contesta sau încălca înțelegerea atestată³⁵, unde acestuia i se dorește soarta lui Iuda: „unul ca acela să fie blestemat de Domnul Atotțiitorul și să aibă parte cu Iuda și cu Arie; pe lângă aceasta și de la domnia mea să primească mare rău și urgie”³⁶. Această formulă de blestem se va repeta într-o formă sau alta în hrisoavele domnești ale lui Mircea cel Bătrân³⁷ și a unora dintre succesorii săi la tronul Țării Românești (Dan al II-lea, Vlad Călugăru, Vlad Dracul, Basarab cel Bătrân) și în hrisoavele unor domnitori ai Moldovei (Alexandru cel Bun, Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanul).

Iuda Iscariotul apare menționat și în vechile cronicile medievale românești în diverse contexte teologice sau istorice. Astfel, găsim referiri la Iuda și comportamentul său viclean și trădător atât la Ion Neculce³⁸, Stolnicul Constantin Cantacuzino³⁹, Stoica Ludescu⁴⁰, cât și la Radu Greceanu în cronică sa⁴¹. De asemenea, există referințe la vânzarea lui Iuda și ispita diavolului în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie*⁴². În mod evident, referințele la personajul Iuda Iscarioteanul nu lipsesc din discursurile teologice, scrise sau orale, în special în mediul mănăstiresc sau bisericesc⁴³.

În iconografia ortodoxă bizantină preluată și de iconografia românească, Iuda apare în șase reprezentări diferite: Maria ungând picioarele lui Hristos cu mir, Iuda tocmindu-se cu

---

³⁵ Ungureanu Ioan, *Relații sociale și moravuri reflectate în documentele moșiei Drăgănești, ținutul Roman*, „Carpica XXXIII”, ed. Documentis, Iași, 2004, p. 163

³⁶ *Documenta Romaniae Historica, B., Țara Românească (1247 - 1500), vol. I*, volum întocmit de P.P. Panaitescu și Damaschin Mioc, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, p. 49

³⁷ *Documenta Romaniae Historica, B., Țara Românească (1247 - 1500), vol. I*, volum întocmit de P.P. Panaitescu și Damaschin Mioc, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, p. 65

³⁸ Ion Neculce, *O samă de cuvinte. Letopiseșul Țării Moldovei*, Ed. Scriptorium, 2017, p. 251 și pp. 315-316

³⁹ Stolnicul Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*, Ed. Litera, 1997, p. 143; p. 151; p. 155; p. 168

⁴⁰ N. Cartoian, *Istoria Literaturii Române vechi*, vol. III, Fundația Regele Mihai I, București, 1945, p. 238

⁴¹ N. Cartoian, *Istoria Literaturii Române vechi*, vol. III, Fundația Regele Mihai I, București, 1945, p. 252

⁴² *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie*, Ed. Litera Internațional, București-Chișinău, 2001, p. 94:

⁴³ Antim Ivireanul, *Din Didahiile ținute în Mitropolia din București*, Ed. Librăriei Socecu & Comp., 1895, p. 137; p. 143; p. 167

iudeii, Cina cea de Taină/ Hristos împărtaşind pe apostoli, Iuda vânzându-l pe Hristos, Iuda căindu-se și spânzurându-se, și Judecata viitoare a toată lumea⁴⁴. Aceste reprezentări iconografice pot fi identificate în diverse biserici și mănăstiri românești care datează din perioada medievală.

O dată stabilită prezența lui Iuda Iscariotul în sursele culte românești, cercetarea a continuat cu analiza textelor folclorice în care este prezent personajul. Astfel, temele au fost clasificate în funcție de frecvența cu care apar în trei mari categorii: reprezentări principale, reprezentări secundare și noțiuni derivate.

Reprezentările principale ale personajului Iuda Iscarioteanul în creația folclorică românească sunt cele care apar cel mai frecvent și au o arie de răspândire largă.

Iuda Iscariotul, prădătorul raiului este unul din cele mai frecvent întâlnite tipuri de colinde pe întreg teritoriul României. În acest tip de colinde, așa cum diavolul a încercat să-l uzurpe pe Dumnezeu, la o scară mai mică dar clar supra-umană, Iuda încearcă prădarea raiului de tot ceea ce este bun și lăsând în urmă tot ceea ce este rău.

În variantele acestui colind, Iuda mută toate elementele cerești specifice raiului în iad, ceea ce îl face să devină centrul universului, inversând ordinea lumii. Această acțiune de răsturnare a realității divine nu este un act derivat din dorința de posesie a obiectelor sustrate, este o mutare a valorilor creștine într-un alt spațiu în care ele nu își au sensul cosmic. Iadul rămâne urât chiar dacă este luminat, dar raiul se întunecă în absența elementelor de sacralitate îndepărtate. Dacă ar fi să vedem o perspectivă teologică în formula acestui colind, Iuda reprezintă erezia care înseamnă îndepărtarea sau negarea acelor aspecte ale sacralității creștinismului ortodox care duc practic la distrugerea raiului. Iuda este un adversar al divinului, dar nu distruge obiectele furate ci deturneză funcția lor și anulează efectele lor benefice.

În acest tip de colinde, Iuda devine o extensie a diavolului, un anti-sfânt care se luptă cu reprezentanții divinului. El are o putere nefirească, supra-umană, pe care o folosește să pervertească ordinea firească a lumii creștine, să o deturneze de la scopul său principal: mântuirea credincioșilor și apropierea lor de Dumnezeu.

Uneori, agenții divini, îngeri sau sfinți, se dovedesc prea slabi în fața lui Iuda ca agent al diavolului și au nevoie de binecuvântarea sau sprijinul lui Dumnezeu pentru alungarea acestuia și recuperarea elementelor furate. Acest sprijin sau binecuvântare este oferită prin

---

⁴⁴ Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*, Editura Sophia, 2000

diverse metode: Sf. Ilie cere calul sau trăsnetul lui Dumnezeu, prin Taina Împărtășaniei, biciul de foc etc.

Tema paharului este un alt tip de colind foarte răspândit care nu conține referințe explicite la Iuda Iscariotul dar este evidentă legătura dintre personajul evanghelic și subiectul colindelor.

Paharul de aur cu vin din colindă se referă la paharul de împărtășanie care conduce la mântuirea sufletului. Faptul că el este primit cadou de la nașul de botez, arată continuitatea dintre botez și împărtășanie precum și faptul că împreună reprezintă două Taine esențiale ale relației armonioase dintre om și Dumnezeu.

Omul nu poate fi creștin fără a fi botezat, iar dacă nu se împărtășește cu vinul prefăcut în sângele Mântuitorului nu face parte din comunitatea ortodoxă (în termeni canonici, afurisiților li se refuză împărtășania și astfel sunt scoși din comunitatea credincioșilor și condamnați să ardă în iad).

Din perspectiva scriitorilor bisericești și a Părinților Bisericii de limbă greacă, cel ce refuză împărtășania sau nu o acceptă la adevărata sa valoare spirituală poate fi asemănat lui Iuda, apostat pentru că deși l-a cunoscut pe Hristos a renunțat la el sau eretic, dacă a cunoscut adevărul dar a preferat să-l schimbe.

Vânzătoriu și schimbătoriu sunt exact doi termeni care se potrivesc contextului prezentat de colind. Gazda refuză să schimbe tradiția religioasă moștenită și primită de la nașul de botez, practic refuză să devină un al doilea Iuda, indiferent de avantajele materiale primite.

Tema prizonierului legat de Dumnezeu/Iisus Hristos în lanțuri de stâlpii/furcile pământului și condamnat practic la o muncă sisifică este una dintre cele mai răspândite teme populare și cu numeroase variante. Astfel, cel legat este poate fi diavolul⁴⁵, ciurma⁴⁶, moartea, o zgripturoaică, scorpia, vârcolaci, oamenii cei răi, Iuda etc. În mod evident, toate personajele înlănțuite de stâlpii/furcile pământului sunt malefice prin natura lor și prezintă un pericol atât pentru oameni cât și pentru ordinea cosmică (răsturnarea pământului echivalează cu o distrugere a echilibrului cer - pământ). Maleficul este îndepărtat din cotidian prin legare dar nu poate fi distrus complet deoarece face parte din caracterele primordiale ale lumii. În cazul diavolului și al lui Iuda, gestul de înlănțuire și legare de stâlpii/furcile pământului este făcut

---

⁴⁵ Tony Brill, *Tipologia legendei populare românești*, Vol. I, Ed. Saeculum I.O., București, 2005, p. 92

⁴⁶ Laura Jiga Iliescu (coordonator), Nicolae Teodoreanu, Monica Beatrice Bercovici, *Oameni și fiare. Introducere în universul imaterial al făurăriei. Studii și documente*, Curtea Veche, București, 2011, p. 57

de Iisus Hristos/Dumnezeu atât pentru a-l împiedica să-și manifeste natura malefică în lume cât și ca o formă de pedeapsă pentru faptele rele (în cazul lui Iuda, vânzarea lui Hristos).

Roaderea stâlpilor de către personajul malefic (inclusiv Iuda) este o formă de pedeapsă sisifică⁴⁷ deoarece stâlpii sunt refăcuți printr-o miracol divin atunci când oamenii îndeplinesc ritualuri religioase (colinde, se minunează de frumusețea ouălelor roșii etc.) sau chiar cand oamenii fac gesturi cotidiene (femeile spală donițele, râcăie toartele de pâine, fierarul care bate în nicovală întărește lanțurile pentru ca diavolul/Iuda să nu scape etc.). Perturbarea suportului/unuia dintre suportii lumii conduce la cutremur (fenomen natural explicabil prin legendă) iar completarea pedepsei de către cel înlănțuit (roaderea completă a stâlpului/furcilor) ar conduce la răsturnarea lumii și distrugerea echilibrului cosmic. La fel și ruperea lanțurilor cum e cazul variantelor în care cel înlănțuit nu roade stâlpul ci lanțurile, l-ar elibera pe cel malefic în lume.

Iuda, vânzătorul lui Iisus este o altă temă prezentă în colinde și cântece de stea. Aceste texte sunt cele mai curate din punct de vedere al narațiunilor evanghelice și al interpretărilor patristice. Din acest punct de vedere și luând în considerare rolul esențial al bisericilor și mănăstirilor în educarea religioasă a comunităților, este logic să considerăm că autorii originali provin din mediul ecleziastic, educat și bun cunoscător al evangheliilor și tradiției Bisericii Ortodoxe (este evident din ritualul Colindului și din textele culese că nu poate fi contestată apartenența acestor colinde/cântece de stea populației de confesiune ortodoxă). Astfel, elemente precum nașterea virginală a lui Iisus de către Fecioara Maria, inspirația Sf. Duh asupra Sf. Scripturi, numele părinților Mariei (Ioachim și Ana), reîntoarcerea în Rai (identificat prin pomul cunoașterii binelui și răului), sulita cu care este împuns Iisus pe cruce, ruperea catapetesmei templului când moare Iisus etc., sunt aspecte profunde ale tradiției creștine ortodoxe sintetizate într-un mod extraordinar. Răspândirea acestui tip de colinde în care Iuda apare ca vânzător al lui Iisus este mult mai mare în comparație cu cântecele de stea prezentate mai sus. De asemenea, aceste colinde au un caracter popular mult mai pronunțat și

---

⁴⁷ Sisif, personaj mitologic grec, rege al Corintului, condamnat de zei la o pedeapsă fără sfârșit conform Homer, *Odiseea*, trad. George Murnu, Studiu introductiv și note de D.M. Pippidi, Ed. Univers, București, 1971, versetele 800 - 810, p. 257: „Văzui și pe Sisif trudind amarnic: Purta un stei pe piatră uriașă Cu brațele-amîndouă și spre-o culme Se încorda din mâni și din picioare S-ompingă tot la deal, dar cînd sta gata So suie-n vîrf, o strașnică tărie O da napoi și-afurisita piatra Se tot rostogolea pîn' la cîmpie. Iar el zorea și-o împingea spre culme Și tot curgea sudoarea de pe dînsul Și capul lui plutea în prăfărie.”

este posibil ca la originea lor să fie vorba de un autor bisericesc așa cum consideră Monica Brătulescu în *Colinda românească*.⁴⁸

Iuda apare aici foarte clar în calitate de personaj după modelul Evangheliilor: viclean, lacom și vânzător de Hristos. În unele variante, răstignirea lui Iisus este o consecință a șantajului practicat de aceștia asupra lui Pilat „Nouă 'mpărat nu ni-i fi!”, șantaj asupra căruia acesta cedează.

Reprezentările secundare ale personajului evanghelic Iuda Iscariotul în creația folclorică românească sunt reprezentările ocazionale în diverse genuri folclorice (colinde, legende, proverbe, ghicitori etc), fără multe variante și cu o răspândire geografică limitată. În acest sens, reprezentările secundare nu sunt mai puțin relevante din punct de vedere al modului în care este perceput Iuda în folclorul românesc dar nici nu au cunoscut o popularitate atât de mare încât să fie preluate de tradițiile orale ale mai multor zone geografice.

În reprezentările secundare întâlnim colindele cu tema Iuda, *chinuitorul de suflete, este bătut și legat de Iisus*, proverbe și ghicitori, snoave în versuri, legende populare cu teme diverse (astrale, animale, Iuda/Oedip).

Noțiunile derivate reprezintă folosirea numelui Iuda în contexte asociate dar care nu reprezintă o referință la personajul evanghelic.

Astfel, verbul *a iudi* care vine de la Iuda și reprezintă influența diavolului asupra omului cu consecințe negative (săvârșirea unui păcat grav). Termenul este prezent într-o serie de legende și tradiții populare.

Colindele și baladele cu *Puiul Iudii/Puiul Vidrei* reprezintă o altă noțiune derivată din numele Iuda. Colindele prezintă prinderea *Puiului Iudei/Vidrei* și schinguierea acestuia pentru a afla detalii privind cantitatea de pește de pe fundul apei și locurile cele mai bune de pescuit. Din dorința de a-și salva puiul, Iuda/Vidra se arată pescarilor și le comunică acestora detaliile cerute care conduc la creșterea producției de pește. Baladele cu *Puiul Iudii/Puiul Vidrei* sunt tot o temă acvatică dar într-un sens inițiativ în care eroul, Antofiță al lui Vioară, trebuie să treacă o anumită probă inițiativă pentru a se putea căsători.

De asemenea, există o serie de legende populare în care *diavolul sau dracul este numit Iuda*.

---

⁴⁸ Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Editura Minerva, București, 1981, p. 304

CONCLUZII

De-a lungul cercetării a putut fi remarcată o abundență de referințe folclorice la Iuda în special în cazul colindelor, mai ales datorită funcției lor ritualice religioase. Există și legende care fac referire la personajul Iuda Iscariotul, dar acestea sunt mult mai puțin numeroase și mai puțin răspândite decât colindele. De asemenea, numele de Iuda este folosit pentru a desemna alte personaje malefice/negative (diavolul, Vidra etc.) dar și în contexte umane, unde desemnează un trădător, viclean, înșelător etc.

Din perspectiva folclorică creștină, Iuda este într-o continuă opoziție față de Dumnezeu/Iisus Hristos/Maica Precista și sfinți, fiind apropiat diavolului și altor figuri umane blestamate (Cain).

Astfel, iese în evidență nu doar o cunoaștere aprofundată a dogmaticii și teologiei creștine în cazul colindelor în special, cât și o imaginație excepțională a tradiției populare care a construit contexte și a asociat imagini și simboluri în creațiile sale.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Capitolul I - IUDA ISCARIOTUL ÎN SCRIERILE CANONICE

- Arbeitman, Yoel, *The suffix of Iscariot*, „Journal of Biblical Literature 99”, 1980
- *Biblia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.
- Brownson, James V., *Neutralizing the Intimate Enemy: The Portrayal of Judas in the Fourth Gospel*, Society of Biblical Literature 1992 Seminar Papers, Scholars Press, Atlanta, Georgia, 1992
- Cane, Anthony, *The place of Judas Iscariot in Christology*, Aldershot, Ashgate Publishing, 2005
- Clivaz, Claire, *Douze noms pour une main : nouveaux regards sur Judas à partir de Evangelhelia după Luca 22 :21-22*, « New Testament Studies 48 », Cambridge University Press, 2002
- Cullman, O., *Apôtre*, « Revue d'histoire et de philosophie religieuse 42 », 1962
- Klassen, William, *Judas: Betrayer or friend of Jesus*, SCM Press Ltd., London, 1996
- Klauck, Hans-Joseph, *Judas un disciple de Jésus, Exégèse et répercussions historiques*, Les Editions du CERF, Paris, 2006
- Paffenroth, Kim, *Judas : images of the lost disciple*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 1966
- Soullard, Catherine, *Judas*, Autrement, Paris. 1999
- Torrey, C.C., *The Name „Iscariot”*, „Harvard Theological Review 36”, 1943

Capitolul II - IUDA ISCARIOTUL ÎN PATRISTICA GREACĂ

- Clement Alexandrinul, *Scrieri, Partea I*, Traducere, cuvânt înainte și note și indici de pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992
- Drobner, Hubertus R., *Les Pères de l'Eglise - Sept siècles de littérature chrétienne*, ed. Desclée, Paris, 1999

- Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească. Martirii din Palestina*, traducere, studiu, note și comentarii de Pr. prof. T. Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987
- Grigorie de Nazianz, *Epigrammata 41,11 (1-29, 31-94)*, trad. Waltz P., *Anthologie grecque*, Ière Partie. Anthologie Palatine, t. VI (Livre VIII), Paris, 1960
- Metzger, Bruce M., *The Canon of the New Testament: Its Origin, Development, and Significance*, Clarendon Press, Oxford, 1987;
- Moreschini Claudio, Norelli Enrico, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine, vol. I, De la Apostolul Pavel până la epoca lui Constantin cel Mare*, trad. de Hanibal Stănciulescu și Gabriela Sauciuc, Polirom, Iași, 2001;
- Moreschini Claudio, Norelli Enrico, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine, vol. II, De la Conciliul de la Niceea până la începuturile Evului Mediu*, trad. de Elena Caraboi, Doina Cernica, Emanuela Stoleriu și Dana Zămosteanu, Polirom, Iași, 2004;
- Munteanu I.-P., *L'image de Judas chez Origene*, Journal of Ethnography and Folklore 1-2/2011, Ed. Academiei Române, București, 2011
- Origen, *Commentaire sur S. Jean*, traducere C. Blanc, vol. XXVIII – XXXIII : Sources Chrétiennes 385, 1992
- Origen, *Contra lui Celsus, Scrieri Alese, Cartea a IV-a*, Studiu introductiv, traducere și note de Pr. Prof. T. Bodogae, colaboratori: Prof. N. Chirică, Teodosia Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București - 1984
- Origen, *Despre principii, Scrieri alese, Partea a III-a*, traducere de Pr. prof. T. Bogogae, Pr. prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982
- Origen, *Omilia I, Exegeze la Noul Testament. Despre rugăciune. Filocalia, Scrieri alese, Partea a II-a*, traducere de Pr. prof. T. Bogogae, Pr. prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982
- Origen, *Omilia III - Despre cuvintele Scripturii "Eu sunt greoi la vorbă și stângaci la limbă"*, Scrieri alese, Partea I, Din lucrările exegetice la Vechiul Testament, traducere de Pr. prof. T. Bogogae, Pr. prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981
- Origen, *Omilia IV, Cântarea lui Moise, Ieșire 15, Scrieri Alese, Partea I-a, Din lucrările exegetice la Vechiul Testament*, traducere Pr. Prof. T. Bogogae, Pr. Prof.

Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981

- Saïd, Suzanne, Trédé, Monique, Le Boulluec, Alain, *Histoire de la littérature grecque*, Presses Universitaires de France, Paris, 1997;
- Sf. Atanasie cel Mare, *Către același episcop Serapion, împotriva celor care declară pe Fiul creatură*, *Scrieri, Partea a II-a*, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988
- Sf. Atanasie cel Mare, *Cuvântul întâi împotriva arienilor*, *Scrieri, Partea I*, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987
- Sf. Atanasie cel Mare, *Scrisă și trimisă monahilor din străinătate de către cea întru sfinți Părintele nostru Atanasie, episcopul Alexandriei*, *Scrieri, Partea a II-a*, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988
- Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sf. Ioan*, *Scrieri IV*, traducere, introducere și note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000
- Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre preoție, Închinarea și slujirea în duh și adevăr*, *Scrieri, Partea I*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991
- Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre pruncii morți prematur către Hierios*, *Scrieri, Partea a II-a, Scrieri exegetice, dogmatico-polemice și morale*, traducere și note de Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986
- Sf. Grigorie de Nyssa, *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor, Omilia a XIV-a*, *Scrieri, Partea I*, traducere de Preot Prof. D. Stăniloae și Preot Ioan Buga, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982
- Sf. Ioan Casian, *A doua convorbire cu Părintele Iosif: Despre hotarele cuvântului dat, Așezămintele mănăstirești și convorbiri duhovnicești*, traducere de prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, prefață, studiu introductiv și note de prof. Nicolae

Chițulescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990

- Sf. Ioan Casian, *Așezămintele Mănăstirești, Cartea a VII-a: Duhul iubirii de argint, Scrieri Alese*, Așezămintele mănăstirești și convorbiri duhovnicești, traducere de prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, prefață, studiu introductiv și note de prof. Nicolae Chițulescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990
- Sf. Ioan Casian, *Cartea a IX-a: Despre duhul tristeții, Așezămintele mănăstirești și convorbiri duhovnicești, Scrieri Alese*, traducere de prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, prefață, studiu introductiv și note de prof. Nicolae Chițulescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990
- Sf. Ioan Casian, *Prima conversație cu Părintele Iosif: Despre prietenie, Așezămintele mănăstirești și convorbiri duhovnicești*, traducere de prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, prefață, studiu introductiv și note de prof. Nicolae Chițulescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990
- Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Bobotează și pentru cei ce lasă Sf. Slujbă nesfințită și ies afara din Biserica și pentru cei care se cuminca cu Sf. Taine nefiind vrednici și urmează lui Iuda, Mărgăritare*, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1994
- Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia LXXXII, Omilii la Matei, Scrieri, Partea a III-a*, traducere, introducere și note de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994
- Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia V, Tâlcuiri la Epistola Întâi către Timotei a Sf. Apostol Pavel*, Ed. Nemira, București
- Sfantul Vasile cel Mare; Sfantul Pahomie cel Mare; Sfantul Ioan Casian; Sfantul Benedict, *Randuielile vietii monahale*, Editura Sophia, București, 2016
- Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, Scrieri, Partea a IV-a*, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloiaie, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000
- Vasile cel Mare, *Asceticele, Întrebarea 75, Scrieri, Partea a II-a*, traducere, introducere, indici și note de Prof. Iorgu D. Ivan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988
- Vasile Cel Mare, *Epistola 53 - Către horepiscopi, II, Scrieri, Partea a III-a*, traducere, introducere, indici și note de Preot Prof. Constantin Cornițescu și Preot Prof. Dr.

Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988

Capitolul III - IMAGINEA LUI IUDA ISCARIOTEANUL ÎN CREAȚIA FOLCLORICĂ ROMÂNEASCĂ

- Adelaida Chiroșca, *Mesajul iconografic al compozițiilor Cina cea de Taină din colecția Muzeului Național de Istorie al Moldovei*, Tyragetia, serie nouă, vol. XI [XXVI], nr. 2
- Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, Ed. Minerva, București, 1976
- Alexandru Rosetti, *Colindele religioase la români*, Academia Română, Librăriile "Cartea Românească și Pavel Suru, București, 1920, pp. 55 - 60
- Alexiu Viciu, *Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun și credințe populare*, Academia Română, Librăriile SOCEC & Comp și C. Sfetea, 1914
- Antim Ivireanul, *Din Didahiile ținute în Mitropolia din București*, Ed. Librăriei Socecu & Comp., București, 1895
- Antti Aarne's, *The types of the folktale. A classification and bibliography*, translated and enlarged by Stith Thompson, Suomalainen Tiedeakatemia, Akademia Scientiarum Fennica, Helsinki, 1961
- At. Marianu Marienescu, *Poesie populară. Colinde culese și corectate*, Editor-Proprietar Christ. Joninu, Imprimeria Națională, 1861
- Bartok Bela, *Rumanian Folk Music, vol. IV, Colinde*, Haga, 1976
- Ciaușanu, Gh.F., *Superstițiile poporului român*, Ed. Saeculum I.O., București, 2005
- Constantin Brăiloiu, Sabina Ispas, *Sub aripa cerului*, Editura Enciclopedică, București, 1998
- Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*, Editura Sophia, București, 2000
- *Documenta Romaniae Historica, A., Moldova (1384 - 1448), vol. I*, volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975
- *Documenta Romaniae Historica, B., Țara Românească (1247 - 1500), vol. I*, volum întocmit de P.P. Panaitescu și Damaschin Mioc, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966

- Elena Chiaburu, *Ex-Libris-ul cu blestem din Țara Moldovei, Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei, XIII*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2013
- Elena Didia Odorica Sevastos, *Anecdote Poporane*, Ed. Librăriei Frații Șaraga, Iași, 1893
- Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român*, vol. I-II, Ed. Polirom, Iași, 1998
- Frederic C. Tubach, *Index exemplorum. A handbook of medieval religious tales*, Suomalainen Tiedeakatemia, Akademia Scientiarum Fennica, Helsinki, 1969
- Homer, *Odiseea*, trad. George Murnu, Studiu introductiv și note de D.M. Pippidi, Ed. Univers, București, 1971
- I.G.Bibicescu, *Poesii populare din Transilvania*, Imprimeria Statului, Bucuresci, 1893
- Ion Aurel Candrea, *Lumea basmelor. Studii și culegeri de folclor românesc*, Ed. Paideia, București, 2001
- Ion Neculce, *O samă de cuvinte. Letopisețul Țării Moldovei*, Ed. Scriptorium, București, 2017
- Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia, vol. VII*, Asociația Română pentru Cultură și Ortodoxie, Ed. Scara, București, 2004
- Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia, vol. I*, Ed. Librăriei SOCECO&Comp., București, 1895
- *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie*, Ed. Litera Internațional, București-Chișinău, 2001
- Laura Jiga Iliescu (coordonator), Nicolae Teodoreanu, Monica Beatrice Bercovici, *Oameni și fiare. Introducere în universul imaterial al făurăriei. Studii și documente*, Curtea Veche, București, 2011
- Mihaela Ghiță, Horia Mitrofan, *Picturi murale în vechi biserici de lemn din Transilvania/Mural paintings in old Transylvanian Churches*, CIMEC - Institutul de Memorie Culturală, 2007
- Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Editura Minerva, București, 1981
- Mozes Gaster, *Literatura populară română*, IG. Haimann, Librar-Editor, Bucuresci, 1883
- Mozes Gaster, *Studii de folclor comparat*, Editura Saeculum I.O., București, 2003

- N. Cartoian, *Istoria Literaturii Române vechi*, vol. III, Fundația Regele Mihai I, București, 1945
- Paull Franklin Baum, *The Medieval Legend of Judas Iscariot*, PMLA, 31, Nr. 3 (1916)
- Rădulescu-Codin C., *Din trecutul nostru. Legende, tradiții și amintiri istorice*, Ed. Cartea Românească, București
- Sabina Ispas, *Colindatul Tradițional Românesc. Sens și Simbol*, ed. Saeculum Vizual, București, 2007
- Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, traducere din limba greacă de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Scripta, București, 1993
- Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*, Edițiunea Academiei Române, București, 1903
- Stolnicul Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*, Ed. Litera, București, 1997
- Tony Brill, *Tipologia legendei populare românești, Vol. I*, Ed. Saeculum I.O., București, 2005
- Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui după credințele poporului român*, Ed. Paideia, București, 2013
- Tudor Pamfile, *Mitologia poporului român*, Ed. Vestala, București, 2014
- Ungureanu Ioan, *Relații sociale și moravuri reflectate în documentele moșiei Drăgănești, ținutul Roman*, Carpica XXXIII, ed. Documentis, Iași, 2004